مؤمن، مدارا می کند و نمی‌ستیزد!

وحدت اسلامی و سیره ائمه ع

قبل از آنکه به نمونه های وحدت بخش از رفتار و تعامل امام صادق علیه السلام با دیگران اشاره کنیم لازم است به عنوان یک مقدمه کوتاه اشاره ای به اهمیت و ضرورت وحدت اسلامی داشته باشیم.

وحدت بین مسلمانان از مهم‌ترین عوامل استحکام، پویایی و عزت امت اسلامی است، در حالی که تفرقه و اختلاف تنها به شکست و هدر رفتن نیروی امت اسلامی منجر می‌شود. قرآن کریم مسلمانان را "امت واحده"[1] می‌نامد و مؤمنان را «برادر یکدیگر»[2] می خواند و آنان را به «وحدت و پرهیز از تفرقه»[3] دعوت می‌کند. همچنین، تفرقه را عاملی برای «تضعیف قدرت امت اسلامی»[4] می‌داند.

سیره ائمه اطهار علیهم السلام هم این اهمیت و ضرورت را تأکید می کند و نشان می‌دهد که حفظ این وحدت و یکپارچگی امت اسلامی تا چه اندازه لازم و ضروری است. سکوت امام علی علیه السلام به مدت بیست و پنج سال، صلح امام حسن علیه السلام و ولایت عهدی امام رضا علیه السلام نمونه‌هایی از این اقدامات برای حفظ وحدت و یکپارچگی مسلمانان است.

برخی گمان می کنند که وحدت میان شیعه و سنی امری صوری است و امکان تعامل دوستانه میان آنان وجود ندارد. در حالی که اسلام چند قدم جلوتر رفته و مسلمانان را حتی به تعامل با پیروان ادیان دیگر نیز سفارش کرده و بر مشترکات[5] بین آنان تأکید می‌کند بنابراین، وظیفه ما در قبال برادران دینی مشخص است.

نمونه هائی از سیره وحدت آفرین امام صادق علیه السلام

مطالعه زندگی امام صادق علیه السلام نشان می‌دهد که ایشان همواره به تعامل با مسلمانان در تمامی سطوح زندگی توجه داشتند و شیعه را هرگز به عنوان یک مذهب جدا از جامعه اسلامی نمی‌دیدند.

ایشان همه مسلمانان را فرزند اسلام و برادر یکدیگر می‌دانستند[6] و با اهل سنت برخوردی برادرانه داشتند و شیعیان را نیز به رعایت این امر توصیه می‌کردند.

خانه امام صادق علیه السلام محل رفت‌وآمد بزرگان اهل سنت بود و ایشان مرجعی برای حل مشکلات آنان به شمار می‌رفت.

در روایتی، امام به یکی از یاران خود می‌فرمایند: «به رهبران خود بنگرید و با مردم (غیر شیعیان) به همان گونه رفتار کنید که رهبران شما رفتار می‌کنند»[7]. همچنین، توصیه می‌کردند که شیعیان در نماز جماعت اهل سنت شرکت کنند در تشییع جنازه‌هایشان حضور یابند و حقوقشان را ادا کنند تا این رفتارهای پسندیده باعث شود که مردم شیعیان را به عنوان پیروان امام صادق علیه السلام بشناسند.[8]

همنشینی با علمای اهل سنت

همنشینی رؤسای مذاهب اهل سنت با امام صادق علیه السلام و شاگردی آنان از مسلمات تاریخی است. امام صادق علیه السلام چنان با علمای اهل سنت رفتار می‌کردند که آنان هیچ‌گاه احساس نمی‌کردند با فردی از مذهب مخالف روبه‌رو هستند. بسیاری از شخصیت‌های برجسته اهل سنت مانند ابوحنیفه و مالک بن انس از محضر علمی امام بهره‌مند شدند و افتخار می‌کردند که شاگرد ایشان بوده‌اند.

ابوحنیفه، که دو سال در مجالس درس امام صادق علیه السلام حضور یافته بود، می‌گوید: «اگر آن دو سال نبود، نعمان (ابوحنیفه) هلاک می‌شد»[9]. مالک بن انس نیز درباره امام صادق علیه السلام می‌گوید: «هیچ چشمی ندیده و هیچ گوشی نشنیده است که کسی از نظر فضل و علم و عبادت برتر از امام صادق باشد.»[10]

حضور در مراسم عبادی مسلمانان

ائمه شیعه همیشه بر حضور شیعیان در اجتماعات عبادی مسلمانان تأکید داشتند. در روایتی، امام صادق علیه السلام فرمودند: «ثواب نماز با اهل سنت معادل ثواب نماز با رسول خدا صلی الله علیه و آله یا جهاد در راه خدا است»[11]. اسحاق بن عمار نقل می‌کند که امام به او توصیه کردند با مخالفان در مسجد نماز بگزارد، زیرا نمازگزار در صف اول مانند کسی است که در راه خدا شمشیر کشیده است[12].

آیت‌الله خوئی نیز پس از بررسی این روایات بیان می‌کند که چنین دستوراتی مبتنی بر تقیه یا ترس از ضرر نبوده، زیرا اصحاب امام در آن زمان شناخته شده و معروف بودند بلکه به دلیل رعایت مصلحت و حفظ اتحاد میان مسلمانان صادر شده است. این رفتارها برای نشان دادن اخلاق نیک و دوری از تعصب بوده است تا دیگران بگویند: «خدا رحمت کند جعفر صادق را که شاگردان خوبی تربیت کرده است.»[13]

منطق علمی به دور از توهین

منطق امامان شیعه همواره علمی و استدلالی بود و هیچ‌گاه با دشنام و توهین همراه نبود. در روایات فراوانی آمده است که امامان علیهم السلام پیروان خود را از دشمنی و خصومت در دین برحذر می‌داشتند. امام صادق علیه السلام در واکنش به فردی که در مسجد به مخالفان آن حضرت دشنام می‌داد، او را از دشنام دادن منع کردند و فرمودند که با این کار، مردم نسبت به ما دید منفی پیدا می‌کنند.

تحمل و مدارا

امروز نیز وظیفه شیعیان است که به روش اهل بیت علیهم السلام عمل کنند. همان‌طور که مقام معظم رهبری حفظه‌الله می‌فرمایند: «قشرهای مختلف امت اسلامی باید با یکدیگر هم‌افزایی کنند تا سطح معارف اسلامی بالا برود. لازمه این کار آن است که خصومت و کینه‌ورزی میان فرقه‌های مسلمان کنار گذاشته شود.»

در پایان، باید گفت سیره امام صادق علیه السلام در تعامل با اهل سنت و دیگر مکاتب فکری الگویی روشن برای وحدت و تقریب میان مسلمانان است. رفتارهای مداراگرانه، علمی و به دور از تعصب ایشان، میراث گران‌بهایی برای تحقق وحدت اسلامی در دوران معاصر است.

[1] . «ان هذه امتکم امه واحده و انا ربکم فاعبدون» و بی تردید این [اسلام] آیین [حقیقی] شماست در حالی که آیینی یگانه است و منم پروردگار شما پس مرا بپرستید. (انبیاء: ۹۲).

[2] . «انما المؤمنون اخوه فأصلحوا بین اخویکم» جز این نیست که همه مؤمنان با هم برادرند؛ بنابراین [در همه نزاع ها و اختلافات] میان برادرانتان صلح و آشتی برقرار کنید (حجرات:۱۰).

[3] . «وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّه جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُوا» و همگی به ریسمان خدا [قرآن و اهل بیت (علیهم السلام)] چنگ زنید، و پراکنده و گروه گروه نشوید (آل عمران: ۱۰۳).

[4] . «وَلاَ تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكمْ» و از خدا و پیامبرش فرمان برید، و با یکدیگر نزاع و اختلاف مکنید، که سست و بد دل می شوید، و قدرت و شوکتتان از میان می رود (انفال: ۴۶).

[5] . تَعَالَوْا إِلَى كلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكمْ أَلاَّ نَعْبُدَ إِلاَّ اللّهَ وَلاَ نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا، بگو: ای اهل کتاب! بیایید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است [و همه کتاب های آسمانی و پیامبران آن را ابلاغ کردند] که جز خدای یگانه را نپرستیم، و چیزی را شریک او قرار ندهیم. آل عمران، 64.

[6] . وسائل الشیعه، حر عاملی، ۱۴۱۴ق، ج۱۵: ۱۰۹.

[7] . همان، ج ۱۲: ۶.

[8] . صَلُّوا عَشَائِرَكمْ وَ اشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ وَ عُودُوا مَرْضَاهُمْ وَ أَدُّوا حُقُوقَهُم»، همان، ج ۸: ۴۳۰ .

[9] . لَولا السَّنتان لَهَلَکَ النُعمانُ؛ الجندی، ۱۳۹۷ق: ۲۵۲.

[10] . ابن حجر عسقلانی، ۱۹۶۸م، ج ۲: ۱۰۴.

[11] . وسائل الشیعه، حر عاملی، ۱۴۱۴ق، ج ۸: ۲۹۹ـ۳۰۰

[12] . همان، ۳۰۱.

[13] . خوئی، بی تا، ج ۴: ۳۱۶.

نویسنده سید هاشم موسوی